

EWIADEAMRA NOLOBOLE MOO FALE SONLA NWO ADENLENYIANLE NE MO LA ANWO

MOLEBEBO

Wɔ meke ala moo Maanle Maanle moo wɔ Eku ye anu la gyinlabelɛ nee pɛpɛzɛlɛ nee anwoadenlenyianle a fa atianwolilɛ, pɛpɛlilɛ nee anzondwolɛ ba ewiade anu la,

Wɔ meke ala moo menli embu sonla nwo adenlenyianle ne mo bie amaa ɔlua zo nyɛlɛɛ mgbane mgbane dɔɔnwo ɛsisi ɛmaa menli adwenle ɛzɛkyɛ, nee ewiade ne moo ɛlɛba moo sonla biala banyia adenle aha edweke biala moo ɔdaye ɔkulo, nee diedi biala moo ɔdaye ɔkulo ke ɔdie ɔdi na ɔnzulo la, ɛmaa bɛla ye ali ke, ɛhyɛ a le awienvolema anyelazo kpole kpale la,

Wɔ meke ala moo ɔhyia, saa benrɛhyɛ sonla benrɛmaa ɔnrɛho ɔnrɛtia ɛsisilɛ nee atisesebɛyɛlɛ, ke ɔwo ke mɛla bo sonla nwo adenlenyianle ne mo anwo bane la,

Wɔ meke ala moo ɔhyia ke bɛmaa agɔnwolɛyɛlɛ wɔ Maanle Maanle avinli kenya anyuhɔlɛ la,

Wɔ meke ala moo Maamgbolɛ Koyɛlɛ ne anu amra ɛva bɛ diedi moo wɔ sonla nwo adenlenyianle ne mo, ye gyinlabelɛ nee ye dibilɛ nee mrenya nee mraalɛ adenlenyianle pɛpɛ ne mo anu la ɛwula sonla nwo adenlenyianle nwo mɛla ne moo bɛfɛlɛ ye "Kyata" (Charter) ne anu na belie bɛdo nu ke bɛboa bɛamaa menli anyia anyuhɔlɛ nee tenlabelɛ kpale wɔ atianwolilɛ boɔɔ nu la,

Wɔ meke ala moo Maanle Maanle moo wɔ Maamgbolɛ Koyɛlɛ Eku ne anu nee Maamgbolɛ Koyɛlɛ ne ɛbo ɛwɔke ke bɛmaa awie biala anyɛ azɔ sonla nwo adenlenyianle nee atianwolilɛ ne mo na bɛali zolɛ kpale la,

Wɔ meke ala moo adenlenyianle nee atianwolilɛ ɛhyɛ mo anwo ndelebebo kpale hyia kpole kpale maa ɛwɔkeboɔlɛ ne azolilɛ anzɛ munlililɛ ne la,

Ati, Kɛkala

MAAMGBOLE KOYɛLɛ AYIA NE

bo nolo ke

Ewiadeamra Nolobolɛ Moo Fale Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo ɛhyɛ

le debie ko moo yelie yedo nu yɛmaa awie biala nee Maanle biala, amaa awie biala nee Eku biala moo dahuu kɛva. Nolobolɛ ɛhyɛ kezie ye adwenle nu la abɔ mɔdenle alua ngilehilelɛ nee ndetelɛ zo yeamaa nidi ara adenlenyianle nee atianwolilɛ ɛhyɛ mo anwo, na eza yealua ngozo ndenle zo, Maanle nee Maanle Maanle zo, yeaboa yeamaa menli moo wɔ Maanle Maanle moo wɔ Eku ne anu nee Maanle Maanle moo Eku ne sie bɛ la anu amra amuala alie ado nu kpale na bɛali zolɛ kpale.

Edwekekɔkɔ 1

Menli muala di bɛ ti anwo na eza noko bɛsɛ wɔ dibilɛ nee adenlenyianle nu. Belɛ ndwenlenwo nee adwenle, yɛmɔti ɔwo ke bekile adiemayɛlɛ bɛmaa bɛ nwo ngoko.

Edwekekɔkɔ 2

Sonla ko biala lɛ adenle nyia adenlenyianle nee atianwolilɛ ne mo moo beva bɛwula Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobolɛ ɛhyɛ anu la amuala bie. ɔnlɛ ke ngakyilɛ anzɛ ngilehilɛnu anzɛ nyeyɛnu biala moo fale menli ekpunli, menli ngakyilɛ, nrenya anzɛ raalɛ, anɛɛ, Nyamenlezonlenlɛ, maanyɛlɛ anzɛ adwenle bie, Maanle anzɛ menli abohilelɛ, agyapadɛɛ, awolɛ anzɛ gyinlabelɛ gyɛne biala anwo la bie ba.

Eza noko ɔnke ke bekile ngakyilɛ anzɛ nyeyɛnu biala wɔ maanyɛlɛ, mɛlazolilɛ nu, anzɛ maanle zo gyinlabelɛ nu wɔ maanle ne anzɛ ɛleka moo sonla ne de la anu. Saa maanle ne di ɔ ti anwo o, saa maanle gyɛne a nea zo o, saa ɔnli ɔ ti anwo o, ɔnlɛ ke ngakyilɛ anzɛ ngilehilɛnu biala ba nu.

Edwekekɔkɔ 3

ɔwo ke awie biala nyia ngoane, fanwodi nee sonla nwo banebolɛ.

Edwekekɔkɔ 4

ɔnlɛ ke bɛyɛ awie biala kanra. ɔwo ke bɛtua aanrayɛlɛ nee aanra ɛɔnelɛ wɔ adenle biala anu.

Edwekekɔkɔ 5

ɔnlɛ ke bekile awie biala nyane anzɛ bɛyɛ ye atisesebɛ, amumuyɛ anzɛ bɛgua ɔ nyunlu aze anzɛ bɛtwi ɔ nyunlu.

Edwekekɔkɔ 6

Ke moo mɛla se la, ɛleka biala moo awie biala lua la ɔwo ke benwu ke ɔdayɛ ɔlɛ sonla.

Edwekekɔkɔ 7

Ke moo mɛla se la, menli kɔsɔɔti sɛ pɛpɛ moo ɔnlɛ ke ngakyilɛ anzɛ ngilehilɛnu biala ba mɛla ne moo bo bɛ nwo bane pɛpɛ la anu. Menli kɔsɔɔti lɛ adenle nyia bɛ nwo banebolɛ pɛpɛ moo ko tia ngilehilɛnu anzɛ nyeyɛnu moo tia Nolobolɛ ɛhyɛ nee debie biala moo maa zɛhaɛ nyeyɛnu ne adenle la.

Edwekekpoke 8

Sonla biala le adenle ke saa awie ye debie maa tia anwoadenlenyianle ne mo maa maamule nwo mela anzee mela eba emaa ye la a, owo ke kooto ne mo pepe die ye.

Edwekekpoke 9

Onle ke bekye sonla, befa sonla besie anzee beye sonla befi maanle ne anu wo meke maa stefonle mela anzee mela emmaa adenle la.

Edwekekpoke 10

Wo awie biala adenlenyianle nee ye gyima ne mo anwo adwenlevala nwo anzee saa beka ke awie biala eye etane a owo ke kooto maa di o ti anwo na onli mogwazo la di ye edweke wo bagua nu.

Edwekekpoke 11

Sonla biala maa bekeha ke yeye etane maa odi ke betwe o nzo la le adenle ka ke onze edweke ne anwo bie kyese bedi ye edweke wo bagua nu kooto na kooto ne bua ye folo ke maa mela se la. Wo kooto eke ne owo ke onyia ninyene maa ofa opepe odie o nwo la kolaa.

Onle ke bebua sonla biala folo wo nyeele etane biala maa wo meke maa oyele zohane nyeele ne la enee onle etane maa otia maanle anzee maanle maanle mela la anwo. Anzee onle ke betwe sonla ne anzo bamaa otela maa bepe bedo eke ne wo meke maa oyele etane ne la.

Edwekekpoke 12

Onle ke menli fa be nloa wulowula awie feabo, ye abusua, ye sua nu edweke nu anzee onle ke bekenga ye ahelata anzee bebo ye anyiemgba besekye ye anyunlunyia. Sonla zehae le adenle maa mela ne pepe die ye anzee bo o nwo bane wo zehae akpsemadi ebela ne mo anwo.

Edwekekpoke 13

Sonla biala le adenle ofi eleka maa ode la okatenla eleka biala maa okulo la.

Sonla biala le adenle ofi maanle biala anu nee ye maanle nu oko maanle gyene nu na okola otia obo ye maanle nu.

Edwekekpoke 14

Sonla biala le adenle ke saa olenwu amanee wo ye maanle nu a okola onriandi oko maanle gyene nu omaa bamaa ye eleka otenla anzee bebo o nwo bane.

Saa amanee ne maa ahenle ne elenwu ye la envi anzee enlua maanyele ti anzee ye nyeele ne tia Maamgbale Koyele mela ne nee ye bodane ne mo a, yemo maanle gyene ne enle adenle ke okolie ye azie anzee okebo o nwo bane.

Edwekekpoke 15

Sonla biala le adenle ke oye ekulomani.

Onle ke bebu ekulomani biala ke ole eyevole la. Eza noko onle ke besi awie biala maa kpode ke okakyi ye ekulomaniyele la adenle wo meke maa mela emmaa adenle la.

Edwekekpoke 16

Mrenya nee mraale maa bekedwu agyalehole la, saa bele duzu menli o, saa bevi duzu maanle nu o, anzee saa beko duzu asone o, bele adenle begya be nwo na bebo edane. Be mu nwio bele adenle pepe wo agyale nwo, wo be agyale nee be ewolehole nu.

Owo ke menli nwio ne die to nu kolaa na beagya be nwo.

Kunli nee yele nee be mra a le ekpunli maa bo sua ekyekyele bo anzee ekpunli maa tele ye menli doonwo a, yemoti owo ke menli ekpunli ne nee maanle ne maa bewo nu la sinza be.

Edwekekpoke 17

Sonla biala le adenle ke onyia o ti anwo agyapadee, eza noko ole adenle ke o nee awie mo bo nu nyia agyapadee.

Onle ke awie biala hwele ye agyapadee wo meke maa mela emmaa adenle la.

Edwekekpoke 18

Sonla biala le adenle ke odwenle adwenle biala na onle debie biala maa okulo la, eza ole adenle okakyi ye Nyamenlezonlenle ne anzee ye diedi ne nee fanwodi, yee akee noko ole o nwo adenle ke o ngome anzee o nee menli wo bagua anzee fealera nu okile ye asone anzee ye diedi ne wo ngilehilele, nyeele, ezonlenle nee boenleanle nu.

Edwekekpoke 19

Sonla biala le adenle ke odwenle na oka edweke maa okulo la; eza ole o nwo adenle ke ofa adwenle biala maa ngyegyele biala enle nwo na odua nolobole ndenle ne mo biala anu okpode, otie na oka edweke okile menli na omaa be adwenle maa ngyegyele biala enle nwo a.

Edwekekpoke 20

Sonla biala lɛ adenle kɔ ayia anzɛɛ eku mɔɔ anzondwolɛ wɔ nu la bie.

ɔnle kɛ bɛhyɛ sonla bɛmaa ɔkɔ eku nu.

Edwekɛkpɔkɛ 21

Sonla biala lɛ adenle boa wɔ ye maanle ne ɛbulɛ nu, ɔlɛ adenle ɔtu ɔ nwo ɔsie eke ɔmaa bɛtu yɛ ɔkɔ Mɛlalilɛ Ayia ne bie anzɛɛ ɔboa ɔmaa bɛtu menli bɛkɔ Mɛlalilɛ Ayia ne.

Sonla biala lɛ adenle nyia maanle gyimayɛlɛ nwo nvasoɛ wɔ ye maanle ne anu.

Ezuavolɛ ne ɛhulolɛdɛɛ ne a lɛ Arane tumi ne a, bekilɛ bɛ ɛhulolɛdɛɛ ɛhyɛ wɔ mekɛ biala nee nɔhalɛ ɛmadolɛ mɔɔ awiɛ biala nyia adenle to ye dɛɛ wɔ feabo nu anzɛɛ wɔ ndenle biala anu mɔɔ ngyɛgyɛlɛ biala ɛnlɛ nu la.

Edwekɛkpɔkɛ 22

Awie biala mɔɔ wɔ menli ekpunli avinli la ɔwɔ kɛ maanle ne sinza ye eza ɔwɔ kɛ maanle ne dua ye mɔdenlebo nee maanle maanle moalɛ zo, nee kɛ maanle ko biala ye maamulɛ, agyapadɛɛ, ezukoa, menli nee maandɛɛ gyinlabelɛ ne si de la azo maa sonla ko biala nyia ninyɛnɛ mɔɔ hyia ye anyunlunyia nee ye boɛyɛlɛ nwo la.

Edwekɛkpɔkɛ 23

Sonla biala lɛ adenle yɛ gyima mɔɔ okulo la, Akeɛ noko ɔlɛ adenle kɛ ɔnyia gyima ne anwo ahunlundwolɛ. Eza noko ɔwɔ kɛ maanle ne boa maa awiɛ biala nyia gyima mɔɔ gyima ne ɛnvi ɔ sa a.

Sonla biala lɛ adenle kɛ gyima mɔɔ ɔkɛyɛ la ɔnyia nwolɛ ahatualɛ kɛ mɔɔ saa awiɛ gyɛnɛ a yɛlɛ gyima zɔhane a anrɛɛ ɔkenyia ye la.

Sonla biala mɔɔ yɛ gyima la ɔwɔ kɛ nyia nwolɛ ahatualɛ kpalɛ mɔɔ ɔkola ɔfa ɔnea ɔ ye nee ɔ mra amaa bɛ tɛnlabelɛ nu ayɛ kpalɛ a. Eza noko ɔwɔ kɛ ɔnyia ɛzinzaɛ ne mɔɔ maanle ne fa sinza menli la bie.

Sonla biala lɛ adenle boa gyimayɛlɛ Eku nu wɔ ye ɛhulolɛndɛɛ ɛzinzaɛ ti.

Edwekɛkpɔkɛ 24

Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔdie ye ɛnwomenle bie na ɔdielɛ ɔ nye, na ɔnyia mekɛ ezinra mɔɔ ɔfa ɔyɛ gyima na eza noko ɔnyia mekɛ mɔɔ saa ɔyɛ gyima dedɛɛ a ɔfa ɔdie ye ɛnwomenle bie na bɛtua ye nwolɛ kake la a.

Edwekɛkpɔkɛ 25

Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔ nee ɔ ye nee ɔ mra nyia tɛnlabelɛ kpalɛ mɔɔ fale bɛ ngoanɛ, alɛɛ, ɛdanlɛ, dabelɛ nee ayilɛyɛlɛ nee ninyɛnɛ mɔɔ hyia maa bɛ la anwo. ɔwɔ kɛ benyia moalɛ wɔ mekɛ mɔɔ benyɛ gyima, anwonyanɛ kɛbo bɛ, bengola gyima yɛ, kunli anzɛɛ yɛlɛ kɛwu, bɛkɛyɛ mgbanyinli anzɛɛ ɔlua ndenle bie azo bengola bennea bɛ nwo la.

ɔwɔ kɛ mɛɛladanɛ nee ngakula nyia moalɛ nee ɛnleanlɛ kpalɛ. Kakula biala, saa bɛgyalɛ ɔ nli anzɛɛ bɛangya ɔ nli na bɛawo na bɛawo ye o, ɔwɔ kɛ bɛnɛɛ ye anzɛɛ bɛsinza ye kɛ mɔɔ ɔfɛta la.

Edwekɛkpɔkɛ 26

Sonla biala lɛ adenle sukoa nwoma. ɔnle kɛ bɛtua nwomazukoalɛ nwo kake biala, bɔbo wɔ mɔlɛbɛbo nwomazukoalɛ dɛɛ ne anwo. ɔwɔ kɛ mɔlɛbɛbo nwomazukoalɛ ne ye nhyɛ maa kakula biala. ɔwɔ kɛ menli nyia adenle sukoa mbulalɛ nee milahyinli nee gyima nwo nwoma. Eza noko awiɛ biala mɔɔ bo mɔdenle la kola sukoa nwoma kpole.

ɔwɔ kɛ nwomazukoalɛ maa awiɛ biala tɛnlabelɛ nu yɛ kpalɛ na ɔmaa sonla nwo adenlenyianlɛ nee ye atianwolilɛ ne mɔ ɛnililɛ gyinla kpundii. ɔwɔ kɛ nwomazukoalɛ maa ndɛlɛbɛbo, bɛ kunlu ɛlilɛ nee agɔnwolɛyɛlɛ ba maanle maanle avinli, menli anzɛɛ asɔnɛ asɔnɛ avinli na ɔboa ɔmaa Maamgbolɛ Koyɛlɛ gyima ne mɔɔ ɔlɛdi mɔɔ ɔfale anzondwolɛ nwo la di munli.

Awovolɛma lɛ adenle kɛ bɛmaa bɛ mra sukoa nwoma mɔɔ bekulo kɛ bɛ mra ne mɔ sukoa la.

Edwekɛkpɔkɛ 27

Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔdayɛ ɔyɛ maandɛɛ nyɛlɛɛ biala mɔɔ bɛyɛ wɔ maanle anzɛɛ sua ne azo la bie, na eza ɔnyia ninyɛnɛ ɛdolɔlɛ nee abɔdɛɛ nwo nɛɛlɛbɛ nwo anyuhɔlɛ nvasoɛ ne mɔ bie.

Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔnyia debiɛ mɔɔ ɔkɛhɛlɛ mɔɔ fale abɔdɛɛ nwo nɛɛlɛbɛ, nwoma anzɛɛ debiɛ mɔɔ ɔkɛdolɔ la anwo banebolɛ.

Edwekɛkpɔkɛ 28

Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔ nee menli nee maanle maanle nu amra di ngitanwo amaa yeanyia adenlenyianlɛ nee atianwolilɛ ne mɔ mɔɔ wɔ Sonla Nwo Adenlenyianlɛ Nwo Nolobɔlɛ ɛhyɛ anu la nwo nvasoɛ kpalɛ.

Edwekɛkpɔkɛ 29

Sonla biala lɛ gyima ye fa maa ye menli mɔɔ ɔwɔ bɛ avinli la amaa ɔlua zo yeahola yeanyia anyuhɔlɛ anzɛɛ yeali munli.

Saa sonla biala fa ye adenlenyianlɛ nee atianwolilɛ ne mɔ ayɛ gyima a, ɛnɛɛ ɔngilɛ kɛ ɔlɛ adenle ɔbulu mɛla zo; ɔwɔ kɛ ɔdi ɔ gonwo mɔ adenlenyianlɛ nee atianwolilɛ ne mɔ ɛni na ɔbo ye ɛbɛla kɛ mɔɔ maanle ne mɔɔ ɔwɔ nu la mɛla ne mɔ mɔɔ fale bɛnwɔnililɛ, anzondwolɛ nee ye boɛyɛlɛ ne se la.

Onle ke bedua adenlenyianle nee atianwolile ehye mo azo beye ninyene mo otietia anzee obulu bodane nee ndenle ne mo mo Maamgbale Koyele ne ehyehye edo eke la azo.

Edwekekpoke 30

Debie biala mo wo Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobole ehye anu la engyi eke ne emmaa maanle ko, anzee menli ekpunli ko anzee sonla ko angome mo omaa ye adenle oye debie osekye adenlenyianle nee atianwolile ne mo mo behyehye bedo eke ne la a.